

MINERALNÆRINGENES

BIDRAG TIL NASJONAL

VERDISKAPING

Mineralklynge
Norge

KunnskapsParken
Bodo

OM MINERALKLYNGE NORGE

Mineralklynge Norge er et langsiktig samarbeid mellom virksomheter i mineralnæringen, der målet er å styrke konkurransevnen og verdiskapingen både for den enkelte virksomhet og for næringen som helhet.

Mineralklynge Norge er tuftet på en felles forståelse om at samarbeid kan bidra til vekst og utvikling og løse næringens felles utfordringer. Dette skjer gjennom FoU- og innovasjonsprosjekter. Prosjektene skal bidra til å:

- Øke kunnskapen om Norges mineralressurser og bidra til fremtidig utnyttelse av disse
- Øke utvinningsgraden og kvaliteten til ressursene
- Effektivisere driften og bedre lønnsomheten i eksisterende bergindustri
- Øke bearbeidingsgraden for norske mineralressurser gjennom utvikling av nye prosesser
- Etablere ny virksomhet basert på norske mineralressurser
- Redusere næringens miljøeffekter og derigjennom bedre næringens omdømme og lønnsomhet, som for eksempel ved bedre utnyttelse av avgangsmasser og reduksjon av utslipp, støy og støv.
- Sikre tilgang til rett kompetanse gjennom tilpassede utdanningstilbud og rekruttering

Det er medlemmene selv som definerer og gjennomfører de konkrete prosjektene, eventuelt i samarbeid med partnere utenfor klyngen. Medlemmene får tilgang på ny kunnskap gjennom konferanser og workshops, samtidig som de bygger opp viktige nettverk og relasjoner. Mineralklynge Norge ble tatt opp i Arenaprogrammet 14. juni 2012. Klyngen har støtte som Arena-prosjekt fram til september 2017.

Foto: Mye i Media

VERDISKAPING I FLERE LEDD

Norsk økonomi er helt avhengig av tilgang på mineraler, og verdiskapingen basert på bruk av mineraler utgjorde 340 milliarder NOK i 2015, 12 prosent av norsk økonomi.

Verdiskapingsanalysen som er presentert i dette notatet viser hvilken sentral betydning mineraler har for den økonomiske aktiviteten i Norge. Samtidig er analysen avgrenset til verdiskapingen knyttet til utvinning av norske mineraler, produksjon av produkter med innenlandske og importerte mineralske råstoffer, produksjon av ferdige produkter hvor mineraler er viktige innsatsfaktorer, og første gangs bruk i norsk næringsliv. Utvinning og foredling av olje og gass er utelatt fra analysen.

Analysen inkluderer for eksempel produksjon av kalkstein (kalk og dolomitt). Kalk benyttes bl.a. som slaggdanner og til spesiallegeringer i stålproduksjon. Det går med 100-200 kg kalkstein for å fremstille ett tonn stål, som er en viktig bestanddel i biler. Kalk og dolomitt er også viktige bestanddeler i bilens lakk, i leting etter og raffinering av olje til drivstoff, i gummi til bildekkene og i bilens interiør. Bilens glass lages av kalkstein, sand og soda som smeltes sammen ved ca. 1500°C, og det går med ca. 100 kg kalkstein pr. tonn glass. Analysen inkluderer ikke verdiskapingen fra virksomheter som er helt avhengig av kjøretøy eller datamaskiner, slik som tjenesteytende sektor. Skulle analysen inkludert verdiskapingen i alle sektorer som direkte eller indirekte er avhengige av mineraler, ville det utgjort tilnærmet hele økonomien.

Vi har hentet inspirasjon fra CBI Minerals Group UK til utarbeidelse av Mineralanalysen. Metodikken bygger på europeisk standard for næringskoder.

Slik leser du verdikjeden

I bunnen av verdikjeden presenteres de ulike mineralene som utvinnes i Norge grupper fordelt på fem hovedkategorier: energimineraler, metaller, byggeråstoffer, naturstein og industrimineraler.

I verdikjedens første ledd gis en oversikt over verdiskaping og omsetning for bergverksnæringen. Bergverksnæringen omfatter

en lang rekke små og store bedrifter som driver med utvinning av ulike mineraler. Tall for verdiskaping er presentert for hver enkelt næring, samt at totalen for næringene er presentert i ytterkant av hvert av leddene i verdikjeden. Den største næringen innenfor bergverk er de som driver med utvinning av sand, grus, industrisand og leire, denne næringen hadde i 2015 en verdiskaping tilsvarende 2,4 milliarder kroner. Den totale verdiskaping tilknyttet utvinning av mineraler utgjorde i 2015 i overkant av 5 milliarder kroner, mens omsetningen var om lag 14 milliarder kroner. Verdiskapingen er et nøkkeltall som viser produksjonsverdi fratrukket produktinnsats.

Ledd to representerer neste trinn i verdikjeden til mineralnæringen. Næringene i dette leddet bruker mineraler til å produsere mineralske produkter som er nødvendige innsatsfaktorer for andre næringer. Sement og gjødsel er eksempel på produkter som produseres i denne delen av verdikjeden. Verdiskapingen for bedriftene som produserer mineralske produkter var om lag 37 milliarder kroner i 2015, mens omsetningen var 157,5 milliarder kroner.

I verdikjedens tredje ledd finner vi flere av landets store næringer, bedrifter som er helt avhengig av tilgang til mineralske råvarer (fra ledd to i mineralviften) til sin virksomhet. I denne delen av verdikjeden tas de mineralske produktene i bruk i produksjonen til for eksempel i bygg- og anleggsnæringen. Verdiskapingen for næringene i det tredje leddet var nærmere 273 milliarder kroner i 2015, mens omsetningen var omlag 951 milliarder kroner. For næringene i det tredje leddet i verdikjeden utgjør mineralske produktene ofte en av flere innsatsfaktorer i deres produksjon. Verdiskaping- og omsettingstallene er altså de totale tallene for hele næringene. Vi velger å vise totaltallene, fordi næringene er avhengig av mineralske produkter for å kunne drive virksomhet.

Det aller siste leddet i verdikjeden viser det totale markedet. Alle næringer er enten direkte eller indirekte avhengig av mineraler, men som beskrevet innledningsvis omfatter analysen kun de næringene hvor mineraler inngår direkte i deres virksomhet.

Om datagrunnlaget

Analysen benytter siste tilgjengelige grunnlagsdata fra SSB sine årlige strukturstatistikker for bedrifter innenfor industri og bergverk (2015). Strukturstatistikkene er basert på nøkkeltall fra nasjonalregnskapet. I tillegg har vi hentet ut nøkkeltall fra enkelte andre næringer hvor mineraler utgjør en spesielt viktig del av deres verdikjede, som for eksempel bygg og anlegg. Utvinning og foredling av olje og gass er utelatt fra analysen, mens f.eks. bygging av skip og oljeplattform er inkludert. For de av bransjene hvor strukturstatistikk ikke har vært tilgjengelig er det utført beregninger basert på nøkkeltall fra Proff Forvalt.

Begreper – strukturstatikken (SSB)

Omsetning: Omsetning er definert som foretakets driftsinntekter, fratrukket både offentlige tilskudd og gevinst ved salg av anleggsmidler. Spesielle offentlige avgifter vedrørende salget, og skatter og avgifter er inkludert i omsetningen, mens merverdiavgift ikke er inkludert.

Verdiskaping

For å vise verdiskapingen i næringen og dens verdikjeder benyttes nøkkeltallet Bearbeidingsverdi til faktorpriser. Med bearbeidingsverdi menes produksjonsverdi fratrukket kjøp av varer og tjenester (for andre varer og tjenester enn de som er kjøpt direkte for videresalg), korrigert for tilskudd og avgifter.

Begrepet verdiskaping er lik bearbeidingsverdi i strukturstatistikkene til SSB.

Produksjonsverdi

Med produksjonsverdi menes omsetning korrigert for endringer i beholdning av ferdige varer, varer i arbeid og varer og tjenester kjøpt for videresalg.

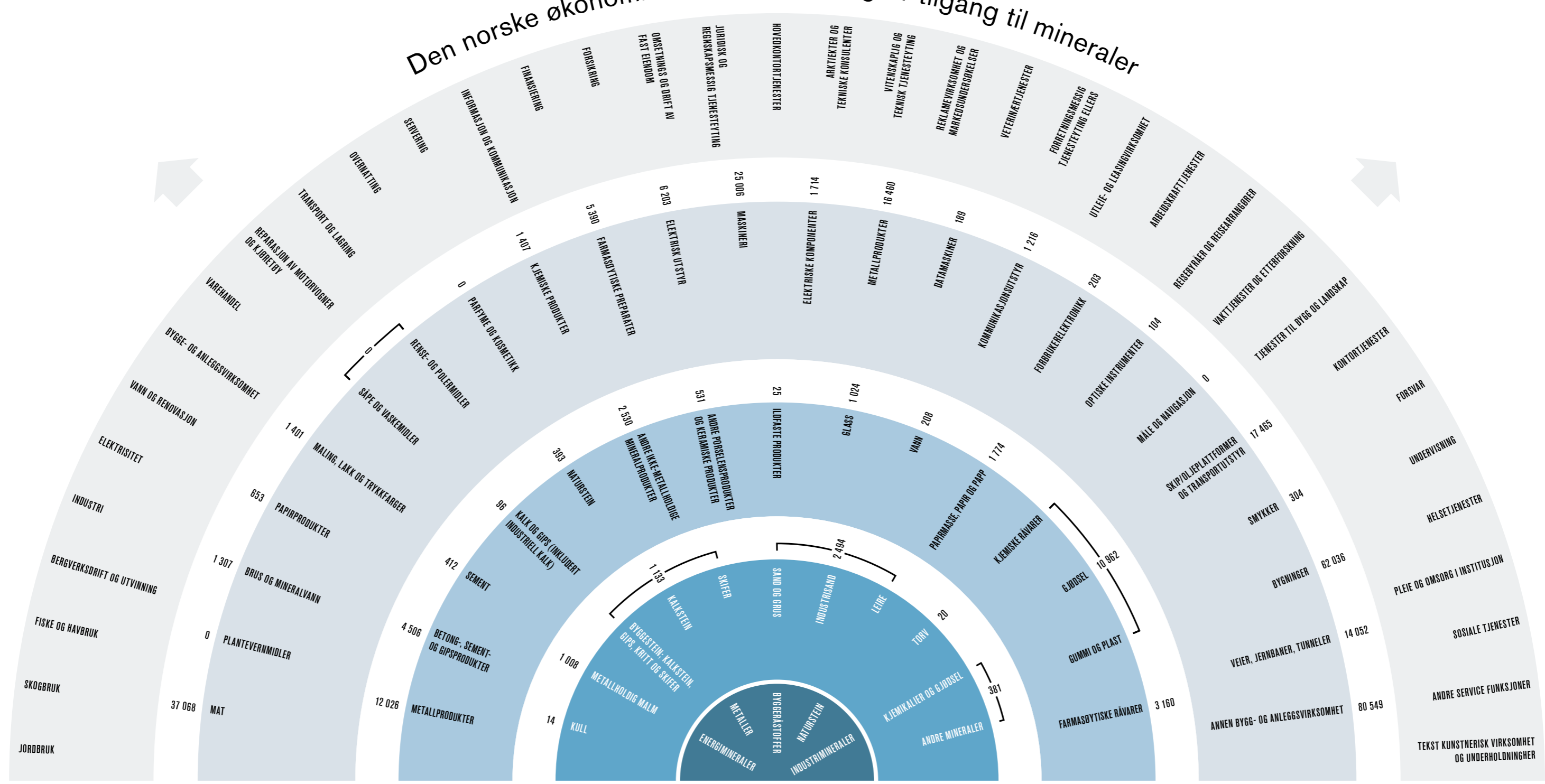
Produktinnsats

Med produktinnsats menes verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester, unntatt kapitalslit.

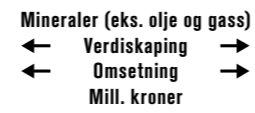
Sysselsatte

Summen av eiere og ansatte

Den norske økonomien er helt avhengig av tilgang til mineraler

Ledd 4	Ledd 3	Ledd 2	Ledd 1	Mineraler (eks. olje og gass)	Ledd 1	Ledd 2	Ledd 3	Ledd 4
Direkte og indirekte marked	Første gangs bruk	Prod. produkt	Utvinning	Utvinning	Prod. produkt	Første gangs bruk	Direkte og indirekte marked	
37 068	272 727	37 647	5 050	5 050	37 647	272 727	37 068	
80 549	951 236	157 502	14 088	14 088	157 502	951 236	80 549	

Nøkkeltall

146,2 MILL TONN

Norsk mineralutvinning

14 MRD NOK

Omsetning fra mineralutvinning i Norge

157 MRD NOK

Omsetning i produksjon av mineralprodukter i Norge

5 MRD NOK

Verdiskaping fra mineralutvinning i Norge

37 MRD NOK

Verdiskaping fra produksjon av mineralprodukter i Norge

273 MRD NOK

Verdiskaping knyttet til første gangs produksjon hvor mineralprodukter er benyttet i Norge

315 MRD NOK

Total verdiskaping fra utvinning, produksjon av mineralprodukter og første gangs bruk av mineralprodukter i produksjon i Norge

12 %

Andel av den totale norske verdiskaping er direkte avhengig av mineraler

5 179

Personer i Norge er sysselsatt innenfor mineralutvinning

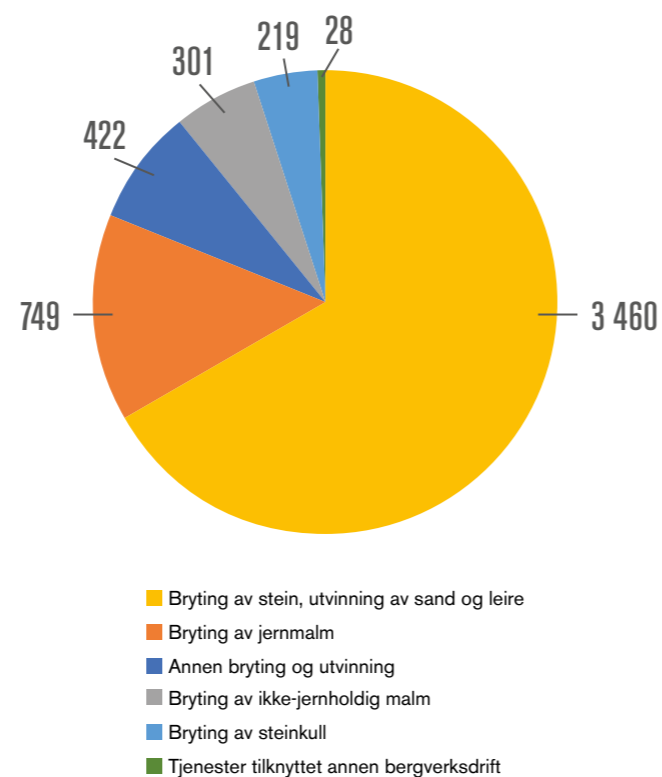
410 000

Sysselsatte i hele verdikjeden i Norge

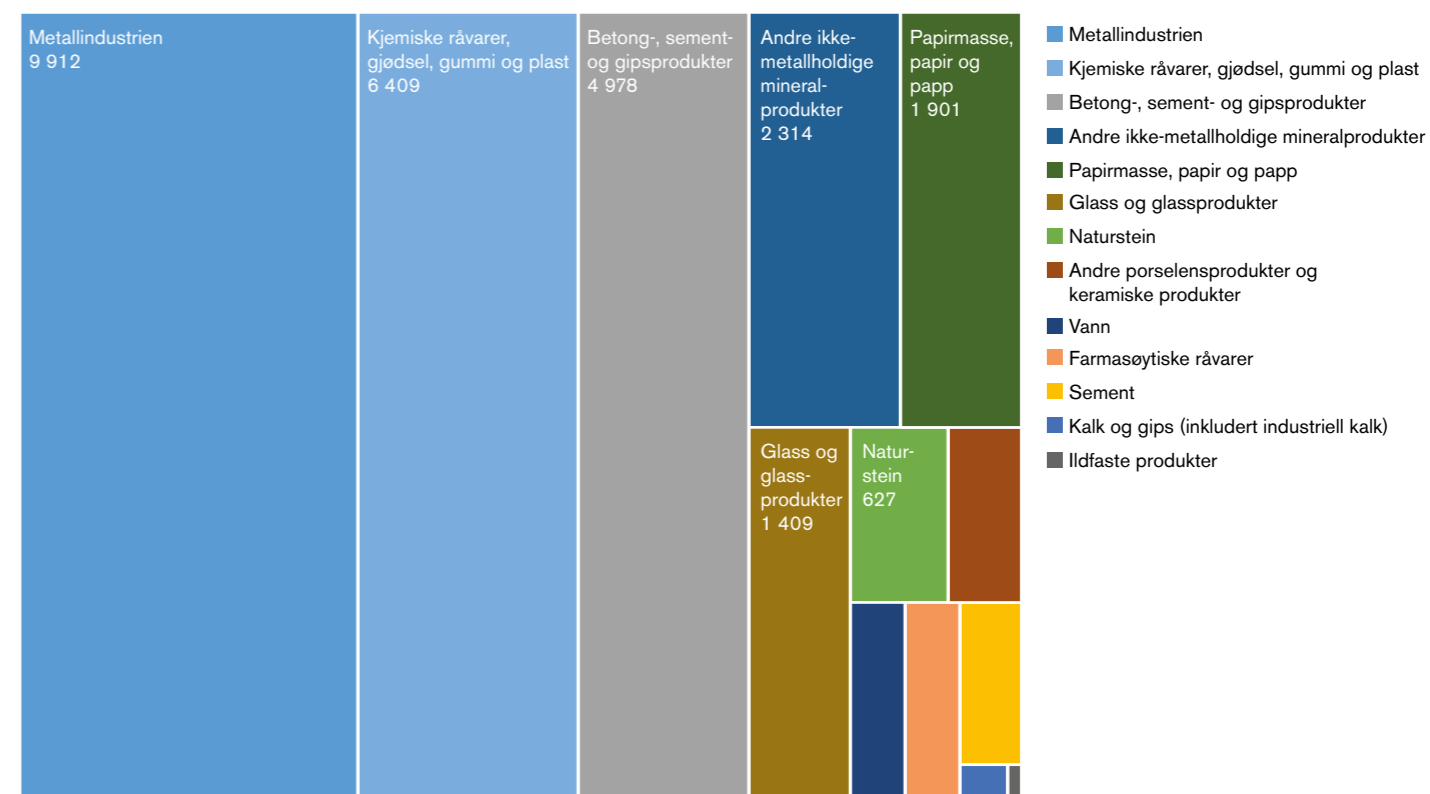
Mineraler skaper arbeidsplasser

Mer enn 410 000 personer i Norge er sysselsatt i næringer hvor mineraler utgjør en viktig innsatsfaktor, og da er ikke olje og gass inkludert. Bergverksnæringen sysselsetter i overkant av 5 000 personer. De store sysselsettingsvirkningene ser vi i de neste leddene i verdikjeden til denne viktige næringen. Om lag 29 000 er sysselsatt i næringer som driver med produksjon av mineralske produkter som igjen inngår som innsatsfaktorer i virksomheten til en lang rekke bedrifter. Det er spesielt innenfor industri og bygg og anlegg at mineraler har stor betydning. Nærmere 376 000 er sysselsatt i næringer som er avhengig av tilførsel av mineraler til sin produksjon for å kunne drive sin virksomhet.

Sysselsatte i bergverksnæringen (SSB 2015)

Sysselsatte i næringer som driver produksjon av mineralske produkter (SSB 2015)

Sysselsatte i bedrifter som benytter mineralske produkter som en direkte innsatsfaktor i sine varer og tjenester (SSB 2015)

